

Zie maar de eerste schets „Armoede“, die vertelt van een achttienjarige dorpsrentenier, wiens „vroomheid“ werkelijkheid is. Hij is oud-ouderling en oud-kerkvoogd; na ieders verjaardag doet hij zooveel in de armenzak als zijn jarental geklommen is; de vervallen toren van de kerk is door zijn bemoeiingen hersteld en wat aan het bijeengezamelde ontbrak heeft hij zelf bijgelegd. Hij heeft dus royaal en aan alle kanten zijn plicht gedaan en behoeft zich „over de eeuwigheid niet ongerust te maken“. De jonge dominee, die pas op het dorp zijn intree heeft gedaan, denkt er anders over en hij grijpt de gelegenheid, dat te doen blijken, aan, als de oude ziek is geworden en de deur van zijn hart op een kier heeft gezet. Met zekeren triomf heeft deze den dominee gevraagd of er misschien „kwaad“ in stak in alles, wat hij voor de kerk heeft gedaan en of God ten opzichte van hem aan straffen zou denken. Daarop heeft de dominee gereageerd, scherp, rechtuit: „als u me op den man af vraagt of het kwaad was, wat u deedt, met dien toren en met dat geld op uw verjaardag, dan moet ik zeggen: ja zeker was dat kwaad! De toren was niet voor God, maar...“ Verder is hij niet gekomen. De zieke, rood van drift, heeft hem de deur gewezen.

En nu zal de oude man zelf zijn rekening opmaken. Hij wil besommen, wat hij in zijn leven gegeven heeft. Potlood en papier moet zijn huishoudster hem brengen, dan zal hij zijn becijfering maken. Maar midden onder dat werk overvalt hem de dood en men vindt hem, een stuk papier, half verkreukeld, in de dorre hand, „het toegangsbewijs voor den hemel“, zooals de dominee zegt, „dat hij klaar gemaakt had, maar... niet meenemen (kon).“

Scherp is hier het beeld van een menschenhart en de daarin wonende geluksverwachting, scherp in de tekening van de versperring der eigengerechtigheid, die zich een „toegangsbewijs“ voor den hemel ontwerpen wil en daarmee juist zich den eenigen weg afsluit. Want als de dominee hem spreekt van Jezus-keert hij in ergernis zich af: „hij kende dat wel, het had hem vaak genoeg geërgend, dat preekte in de kerk, altijd weer over zonde en genade en bekeering... Alsof ieder mensch in het luthuis had gezeten of daar tenminste behoorde te zitten...“ En de lezer, in wiens menschenhart ook verwachtingen wonen op geluk als vrucht van eigen verdiensten, ziet zich den spiegel der waarheid onontkoombaar voorgelaten!

Juist omgekeerd is het effect van de tweede schets: „Maarten, de Visscher“. Maarten wil gaan trouwen met Geertje. Maar hij heeft aan zijn vader, bij diens sterven, een belofte gedaan: hij zal voor zijn tweede moeder zorgen. En zie nu zijn moeilijkheid. Jong en oud in één huis, dat gaat niet. Geertje wil het trouwen ook beslist niet. Maar wat dan? Het oudje is zijn tweede moeder! Veel heeft ze in vaders leven niet beteekend! Een moeder is ze voor Maarten eigenlijk nooit geworden! Alles waar — maar er is die belofte, waaraan hij zich gebonden voelt!... Een geschikte oplossing schijnt gevonden te worden in het besluit, het oudje in het armenhuis te plaatsen. Doch als deze, wanneer de gedachte daarna wordt uitgesproken, hevig verschrikt en klagelijk vraagt, waarom ze het huisje uit moet, raakt Maarten opnieuw in de moeilijkheid. Hij treedt wel brusk tegen haar op, maar in zijn hart schrijnt het: het is niet vlak van binnen.

Bijzonder goed wordt dit conflict geteekend. Maar ook is voortreffelijk de analyse van het zorgvolle denken van het moedertje over het waarom en het hoe, en het nukkig drijven van de knappe Geertje, die zich de sterkste weet. Menschenharten in hun worsteling om menschengeluk!

Ten slotte gaat Maarten naar den dominee. Deze, een oude man, kennend door ervaring de bewegingen van het menschenhart om menschengeluk, voelt Maarten's toestand duidelijk aan en weet hem tot het besluit te brengen, al kost het dan ook nieuwen strijd: „zonder Geertje, da's erg, maar, met Geertje, en dan van binnen niet zuiver... van binnen... niet... zuiver, da's nog erger“. Want het zien van Thorwaldsen's Christus-schildering, op dominees studeerkamer als Maarten daar zit te wachten, heeft een sprake tot hem doen uitgaan: „...het mooiste — en Maarten's oogen worden er telkens weer heen getrokken — „dat zijn de armen, noodend uitgestoken. Als de Heiland zoo in de wereld heeft gestaan, met zulke uitgebreide armen, zooveel liefde in dat ééne gebaar, dan is het geen wonder, dat vermoeide, bedroefde zielen graag bij hem waren. Dat zijn de armen, die zoo'n eenzaam oudje, dat thuis in groote spanning zit te wachten, niet zonden“ (afstooten).

Ook hier weer een scherp beeld van een menschenhart en de daarin wonende geluksverwachting. Maar nu gesteld in het andere licht, in dat der synthese. Nu zoo, dat duidelijk wordt, hoe een wegnemen van de versperring het wezenlijke geluk brengt, anders dan het verwachte, maar zuiver en geadeeld. Dat kost strijd, want de kracht der tegendeelen is sterk, doch de overwinning is zeker, omdat ze door groter kracht wordt bevochten. —

Eindelijk is er het derde verhaal „Frits en Janke“, een dorpsgeschiedenis op het thema van standonderscheid. Frits is een stadsche jongen, onderwijzer op een dorp en Janke een boeren-

dochter. Ze hebben in jonge liefde elkaar gevonden, maar de standtrots van haar moeder staat tusschen hen. En zijn officieel aanzoek wordt hoog van de hand gewezen. „Met bijtenden spot maakt de moeder die heele mooie liefdegeshiedenis dood“.

Weer hebben we hier de schildering van menschenharten en menschengeluk en ook nu is de ontleding scherp en sprekend. Maar als deel van het geheel voldoet dit derde verhaal niet. De synthese, de opheffing der tegendeelen wordt hier gemist. De schets is goed geschreven en goed typeerend, maar ze heeft niet den achtergrond, die de beide andere tot een getuigenis maakt.

Voor mijn besef ligt dan ook de waarde van dit boek in zijn twee eerste stukken. Die vormen een eenheid, juist de eenheid der tegendeelen. En die staan ook op de lijn, die Ds Straatsma steeds heeft gevolgd, de lijn, die hij uitstippelde in het onderhoud met den heer Risseuw (waarvan deze vertelt in zijn boek „Christelijke Schrijvers van dezen tijd“): het zonder opzettelijkheid en zonder dik-erboven-opleggen vertellen wie Christus is, omdat „wanneer Jezus Christus in ons hart de centrale plaats heeft gekregen... er in ons leven en dus ook in ons literaire werk iets van Hem te zien (moet) zijn.“

C. T.

Oprecht berouw over de zonde.

II.

In ons vorig nummer heb ik de verschillende vragen en overwegingen, die een onzer lezers me, in verband met zijn hoofdvraag naar de mogelijkheid van oprecht berouw over de zonde voorleide, wat gerangschikt.

Gelijk ik reeds zei, deed ik dat niet, om, één voor één, al die vragen te beantwoorden, en al die overwegingen te weerleggen. Daarvoor zou ik heel een boek of voor het minst een boekje moeten schrijven. Het was me er daarmee enkel om te doen vrager zelf duidelijk te doen zien, wat bedenkelijken achtergrond, naar zijn eigen weinig doorzichtige toelichting, zijn hoofdvraag wel heeft.

Tot beantwoording van die hoofdvraag bepaal ik me nu, al zal ik daarbij af en toe ook op het bijkomstige letten, en ten slotte aan een en ander daarvan ook nog even opzettelijk aandacht geven.

Maar bij mijn beantwoording volg ik vrager niet op den weg, waartoe hij zelf het antwoord op zijn vraag tevergeefs heeft gezocht. En ik meen hem het best te dienen door vóór alles duidelijk te zeggen, waarom ik dat niet doe. Want daarmee kom ik aan de strik — en het is een zeer gevaarlijk — waarin hij blijkbaar verward raakte, en waaruit ik hem zoo graag zou willen helpen loskomen.

Met zijn vragen, overwegingen en twijfelingen ging hij den weg op van het rationalisme, of, zooals hij zelf het noemt van „verstandelijk en logisch redeneeren“. En zijn moeilijkheid was juist, dat hij daarbij dan stuitte op allerlei, dat de mogelijkheid van oprecht schuldbesef en diep zonde-berouw onmogelijk schijnt te maken.

Op dien weg nu ga ik niet met hem mee, omdat het een weg is die doodloopt.

Van God en goddelijke dingen: van wie en wat God is, van Zijn volmaaktheden, van Zijn Raad, van Zijn voorzienigheid en van de verhouding, waarin wij, menschen, tot Hem staan en behooren te staan, met name ook tot Hem staan in ons zedelijk handelen, komen we met „verstandelijk en logisch redeneeren“ nooit tot een klare en zuivere kennis. „Den Almachtige, dien kunnen we niet uitvinden“. „God is groot, en wij begrijpen het niet“.

Dit zou ook buiten de zonde zoo zijn. Ook dan zou het eindige schepsel den Oneindige nooit kunnen omvatten en doorschouwen. Ook dan zouden we nooit meer van onzen God weten dan het Hem liefdelijke ons van zich te openbaren.

Hoeveel te minder kunnen we het, nu we, gelijk de Schrift zegt, „verduisterd zijn in het verstand“ en „vervreemd van de kennis Gods“.

Alle pogen daartoe, buiten hetgeen de Heere ons van Zichzelf in Zijn Woord openbaarde, moet daarom onverbiddelijk doodloopen en liep dan ook, blijkens de ervaring van al de eeuwen die achter ons liggen, altijd weer dood. Ook inzonder kwam er niet door tot een oplossing van zijn vraagstukken. Met allen die deden als hij, deed hij de teleurstellende ervaring op, dat we met een verstand, dat ónverstand is geworden, en met onze logica, die door-en-door ónlogisch werd, in plaats van op één vraag een afdoend antwoord te vinden, ons in altoos nieuwe vragen verwarren. Hoevele groeiden er ook bij hem al uit de ééne die hem begon bezig te houden.

Daarbij komt, dat de weg, dien hij koos ook een zeer gevaarlijke blijkt.

In allerlei opzicht, maar vooral omdat hij er ons toe brengt — en dat is het grootste gevaar van alle! — eer we het weten de oneindige majesteit

en volmaaktheid des Allerhoogsten aan te tasten.

Ook dat is de ervaring van onzen inzender. Want al denkend en redeneerend kwamen er vragen bij Hem op als deze: of God wel rechtvaardig is, of Hij wel liefde is, en of Hij wel recht heeft van ons rechtvaardigheid en liefde te eischen.

Vragen, die hij wel niet omzette in beweringen en waartegen hij wel bleef inworstelen, maar die toch zooveel ruimte bij hem vonden, dat hij ze als vragen stellen ging, en die hem daarom reeds schuldig stelden voor God.

En gevaarlijk ook — laat me ook dit onder vragers aandacht brengen — omdat wie den eersten voet zet op dezen weg van „verstandelijk en z.g.n. logisch redeneeren“, daarmee al aanstonds wegwerpt het enige wapen van verweer tegen de verzoeken en aanvoelingen van den vader der leugenen. Want dat enige wapen is, gelijk Christus het ons toonde bij zijn verzoeken in de woestijn, het Woord onzes Gods, het „daar staat geschreven“.

En daarmee treedt tegelijk nog een andere zonde bij wie zijn verstand hier tot zijn gids maakt, in het licht. Deze zonde, dat hij de openbaring, dat hij het Woord Gods opzij zet; dat hij tot God zegt: niet wat Gij van Uzelven hebt geopenbaard, maar wat mijn verstand door logische redeneering aangaande U concludeert — zal voor mij gelden als waarheid. Dat hij als rechter gaat zitten over Gods Woord, en daarmee over God-zelf. Men versta mij goed. Ik weet dat onze inzender dit niet bedoelde, dit niet zou durven, ook niet wilde. Maar het moet hem toch duidelijk worden, dat deze God-tergende aanneming toch de slangenkop is, die zich op den donkeren bodem onzer ziel in dit verstand met zijn logisch redeneeren, voorzichtig opheft.

Als inzender me vraagt, of dan de Heilige Geest, als Hij ons van zonde overtuigt, ons verstand geheel of gedeeltelijk opzij zet, moet het antwoord, zooals uit het bovenstaande reeds blijkt, zeer nadrukkelijk ontkennend luiden.

Bij zijn zaligmakend werk in het hart van een zondaar stelt de Heilige Geest zich in zoo'n zondaar tegen niets dan tegen de zonde. Niets van al wat krachtens schepping tot onze natuur behoort vernietigt of verdringt Hij, of doet Hij ook maar geweld aan.

Al wat Hij in ons doet staat in het teken der wedergeboorte, der vernieuwing, der heiliging. En daarom is het in plaats van vernietiging of onderdrukking, juist omgekeerd verlossing, vrijmaking, herstelling.

Het is de zonde en de zonde alleen die onze natuur geweld aandoet, onderdrukt en verderft. En die zonde terug te dringen en uit te bannen om onze natuur te herstellen naar het beeld Gods waarnaar ze eenmaal geschapen werd. Dat en dát alleen is het heerlijk doel waarop de arbeid des Geestes in ons gericht is.

Gehéel onze natuur, zooals héél onze natuur door de zonde verdorven werd. D.w.z. niet alleen ons gevoel en onze wil, maar ook ons verstand. Een onderscheiding, waarbij we immers ook niet te doen hebben met drie aparte, elk op zichzelf werkende vermogens, maar met drieërlei werking van het ééne en ondeelbare leven onzer ziel. En zooals de wedergeboorte naar Jezus' woord tot Nicodemus een wedergeboorte is van heel den mensch, en daarom haar vrucht bij den Apostel Paulus altoos weer „de nieuwe mensch“ heet, doordringt het wederbarend werk des Geestes van uit zijn kern, heel ons zieleleven, in zijn volle diepte en over zijn volle breedte.

Neen, Hij zet ons verstand niet opzij, maar Hij zet het weer op zijn plaats. Hij maakt het weer in plaats van een ingebeelde zon, bij wier licht we wandelen, tot een bescheiden oog, dat het licht Gods zoekt op te vangen. En Hij stelt het in staat om dat te doen. Hij maakt het gevoelig voor het licht dat van God uitgaat in Zijn Woord, vatbaar voor de macht der waarheid die ons in de Schriften is geopenbaard, bekwaam om haar als waarheid te onderscheiden en te erkennen, en overreedt het langs dien weg zich aan de waarheid Gods te onderwerpen en over te geven.

Of dit dan zeggen wil, dat daarmee voor den geloovige alle vragen beantwoord zijn?

Natuurlijk niet.

De verlichting door Geest en Woord toch reikt nooit verder dan de openbaring in het Woord reikt. Wat boven die openbaring uitgaat, of liever — want hier is geen hooger of lager — wat buiten haar inhoud ligt, blijft ook voor den geloovige een verborgenheid.

Zelfs de Apostel Paulus beleed, dat hij slechts „ien deele“ kende.

Dit brengt mede, dat er ook voor wie gelooft, altoos schijn-teenstridigheden in het ons geopenbaarde overblijven. Ten deele ook omdat zijn verstand, zoomin als zijn wil, zoomin als hijzelf in dit leven ooit van de zonde geheel bevrijd is, en het oog daarom nooit in staat is heel het samenstel der geopenbaarde waarheid te doorschouwen. Doch vooral, omdat, zoolang er nog eene verborgen-

heid ons is, zijn de v deelen der Doch v het geloof het onder En het het, binn aan godd En zooc ten aanz van inzen Diarove nummer. V.

OPV

10 Sep bij de T diend het wet 1920, opgenome de omn teleurstell ten aanzi palingen Bij de he ter worde dat de n zal ook : ontwerp krijgen. E er een m bepalinge telkens h voelt aan stellen g Het me wel, dat : gesteld : kinderen per 28 ki iemand : onderwijz hebben“ voor te h dorpschu dat zulk toch zal, leerlinge ben. Dan zeres voe van ruim plaatst v allicht o zevende : gezien, z sen bij : oordeel, len van d is en an uniforme het onde teekende, voorstelle kan wel, bezuinigi Maar w maatreg belang gesteld z ver niet ten platb noodzake den. Dat kan lade ling, die moet an keurig a dat onde ons omr

Bovene meentebe ung zijn dermate tallige o dan voor weer ver handel in over nog We w lingen na stichten handteek naar die waarbor voor mi bouwke Hier he heidsver